

ศึกษาผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา
ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

Successful Results of Cultivating Morality in Buddhist School students
Nong Sano Wittaya, Khon Taek Sub-district, Sangkha District, Surin
Province

พระปลัดชูวิทย์ อภิชาโย (บุญเจริญ)

PhraPlad Chuwit Apichayo (Booncharoen)

ทวีศักดิ์ ทองทิพย์

Taweesak Tongtip

พระปลัดกิตติ ยุติติโร

PhraPalad Kitti Yuttidharo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus

Email : patchavat.suk@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 12 กันยายน 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 18 กันยายน 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 23 กันยายน 2567

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ 3) เพื่อศึกษาผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Research Method) เป็นกระบวนการที่ผสมผสานการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีดำเนินการวิจัย ใช้การตรวจสอบเอกสาร การสังเกต สอดถาม และสัมภาษณ์ เครื่องมือวิจัยมี 3 แบบ คือ แบบบันทึกการสังเกต ใช้บันทึกเก็บข้อมูลสภาพปัจจุบันโรงเรียนวิถิพุทธโรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ แบบสอบถามใช้ถามครู 17 คน กรรมการสถานศึกษา จำนวน 14 คน และ ผู้ปกครองนักเรียน 191 คน และแบบสัมภาษณ์ ใช้สัมภาษณ์ พระสงฆ์จำนวน 5 รูป กรรมการสถานศึกษาโรงเรียนหนองโสนวิทยาจำนวน 5 คน ผู้บริหาร จำนวน 1 คน ครูประจำชั้น 3 คน ผู้ปกครองนักเรียน 6 คน และ นักเรียนโรงเรียนหนองโสนวิทยา จำนวน 6 คน วิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

ผลการวิจัยพบว่า สภาพโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ มี 5 ด้าน คือ 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านพฤติกรรม 3) ด้านกิจกรรมประจำวัน พระ 4) ด้านการส่งเสริมวิถิพุทธ 5) ด้านการเรียนการ

แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธ พบว่า มี 4 ด้าน คือ 1) ด้านพฤติกรรมของนักเรียน มีแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธอยู่ในกรอบของศีล 5

และ กัลยาณมิตร 7 2) ด้านกิจกรรมประจำวันพระ มีแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิสุทธิพุทธอยู่ในกรอบของบุญกิริยาวัตถุ 10 อนุปพิภพิกถา และ โอวาท 3 3) ด้านการส่งเสริมวิสุทธิพุทธพบว่า มีแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิสุทธิพุทธอยู่ในกรอบการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนตามหลักของภาวนา 4 คือ (1) พัฒนาการทางกาย (กายภาวนา) การเจริญกาย (2) พัฒนาการทางด้านสังคัม (ศีลภาวนา) (3) พัฒนาการทางจิต (จิตภาวนา) การเจริญจิต (4) พัฒนาการทางปัญญา (ปัญญาภาวนา) การเจริญปัญญา 4) ด้านการเรียนการสอน มีแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิสุทธิพุทธอยู่ในกรอบของหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

ผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิสุทธิพุทธ พบว่า ผลการประเมินความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับสถานศึกษาที่มีต่อผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมโรงเรียนวิสุทธิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ 4 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรมนักเรียน ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ด้านการส่งเสริมวิสุทธิพุทธ และด้านการเรียนการสอน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก

คำสำคัญ : ผลสำเร็จ, การปลูกฝังคุณธรรม, นักเรียน, โรงเรียนวิสุทธิพุทธ

ADSTRACT

This thesis entitled ‘Successful Results of Cultivating Morality in Buddhist School Students Nong Sano Wittaya, Khon Taek Sub-district, Sangkha District, Surin Province has three objectives: 1) to study the current conditions of the Buddhist school, Nong Sano Wittaya, Khon Taek sub-district, Sangha district, Surin province, 2) to study the guideline for cultivating morality in the Buddhist school, Nong Sano Wittaya, Khon Taek sub-district, Sangha district, Surin province, and 3) to study the successful results of cultivating morality in the Buddhist school, Nong Sano Wittaya, Khon Taek sub-district, Sangha district, Surin province. It is mixed-method research between quantitative and qualitative. The research methods were used documentary review, observation, questionnaire, and in-in-depth interview. There were three types of research methods; record-based, observation-based, the note record of the current conditions of the Buddhist school, Nong Sano Wittaya, Khon Taek sub-district, Sangha district, Surin province. The questionnaires were used to enquire about seventeen teachers, fourteen school boards, and one hundred and ninety-one parents of students. The in-depth interview was used for an interview with five monks, five school boards school of Nong Sano Wittaya School, one administrator, three teachers, six parents of students, and six students of Nong Sano Wittaya School. Descriptive data analysis was used.

The results are as follow: -The background of the Buddhist school, Nong Sano Wittaya, Khon Taek sub-district, Sangha district, Surin province. There are five aspects; 1) physical, 2) behavior, 3) pay homage to the Triple Gem activities, the promotion of the Buddhist way, and learning.

The guideline for cultivating morality in the Buddhist school, Nong Sano Wittaya, Khon Taek sub-district, Sangha district, Surin province found that there are four aspects, namely; 1) In the student behaviors aspect, there is a guideline for cultivating morality among students of the Buddhist school within the framework of the five precepts (Pañca-sīla) and seven good friends (Kalyānamitta), 2) the respected to the Triple Gem activities; there is a guideline for cultivating morality among student of the Buddhist school withing the framework of the ten bases of meritorious actions (Puññakiriyā-vatthu), the subjects for gradual instruction (Anupubbikathā), and the three admonitions of the Buddha (Buddhā-ovada), 3) The promotion of the Buddhist way aspect, the approach to cultivating morality among students of Buddhist school is within the framework of development of students' potential according to the principle of four developments are; 1) physical development (Kāya-bhāvanā), 2) moral development (Sīla -bhāvanā), 3) mental development (Citta-bhāvanā), and wisdom development (Paññā- bhāvanā). 4) The learning aspect; there is a guideline for cultivating morality in Buddhist schools in the framework of the Threefold Training (Ti-sikkhā) including training in morality (Sīla-sikkhā), training in mentality (Samādhi-sikkhā), and training in wisdom (Paññā-sikkhā) The successful results of cultivating morality in the Buddhist school, Nong Sano Wittaya, Khon Taek sub-district, Sangha district, Surin province found that the results of evaluation of opinions of stakeholders of educational institution on the success of moral cultivation of the Buddhist school, Nong Sano Wittaya, Khon Taek sub-district, Sangha district, Surin province, there are four aspects are students' behavior, pay homage to the Triple Gem activities, the promotion of the Buddhist way, and teaching and learning. The overall average qualities are 3.86 at a high level of qualities.

Keywords: Successful, Results of Cultivating Morality, students, Buddhist School

บทนำ

การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาชีวิตเพราะเป็นการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งทางด้านกาย สังคม จิตใจ และปัญญา พระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญกับคำว่า “ศึกษา” ซึ่งตรงกับคำในคัมภีร์พระพุทธศาสนาว่า “สิกขา” หมายถึง การศึกษา (Training) พระพุทธศาสนาถือว่าหลักของสิกขานี้เป็นหลักธรรมที่มีความหมายครอบคลุมการปฏิบัติธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา จนกล่าวได้ว่าเรื่องของการศึกษาเป็นเรื่องพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น (พระเทพเวที ประยูรธ ปยุตโต) มีพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสกับภิกษุ 500 รูป ความตอนหนึ่งว่า “เรารู้วิธีถอนลูกศรคือกิเลสแล้ว จึงชี้บอกทางนี้แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายควรทำความเพียรเองเถิด ตถาคตเป็นเพียงผู้ชี้บอกเท่านั้น ผู้บำเพ็ญภาวนา ดำเนินตามทางนี้แล้ว พังพินิจอยู่ จักพ้นจากเครื่องผูกแห่งมารได้” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/275-276/117.) จากพุทธพจน์นี้ทำให้ได้ทราบว่าแนวทางทั้งหลายพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้แล้วส่วนการนำเอาแนวทางทั้งหลายที่ปรากฏอยู่ในหลักคำสอนเหล่านั้นมาปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับยุค

สมัย ดังเช่นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา ที่จะนำมาศึกษาต่อไปนี้ จึงเป็นเรื่องของพุทธบริษัททั้งหลายจะต้องนำมาศึกษาและลงมือปฏิบัติการด้วยตัวเองเท่านั้น

การศึกษาของไทยในปัจจุบันยังไม่สามารถช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความประพฤติดีที่งามและมีวินัยในตนเองได้ อีกทั้งผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาแล้ว ก็ไม่สามารถเป็นพลเมืองที่มีค่านิยม และมีคุณสมบัติที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญได้ นอกจากนี้การจัดการศึกษาของไทยส่วนใหญ่ ไม่เพียงแยกการเรียนรู้ออกจากชีวิต แต่ยังละเลยการพัฒนาด้านจิตใจ กลับมุ่งเน้นที่วิชาการ ความฉลาดทางสติปัญญา และการเอาชนะทางการเรียน สังคมจะมีสันติสุขได้นั้นจะต้องเป็นสังคมที่มีคุณธรรม ดังนั้นการศึกษาตามนโยบาย “คุณธรรม นำความรู้” ในการจัดการศึกษาพัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐาน การพัฒนาระบบการทำงานแบบบูรณาการ การปฏิรูปการเรียนรู้ไปสู่การเรียนรู้ที่ดี หรือการเรียนรู้ในอุดมคตินั้นควรจะมีการเจริญสติ เจริญสมาธิ เจริญปัญญา เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งด้วย

โรงเรียนวิถิพุทธโรงเรียนหนองโสนวิทยา เกิดขึ้นตามนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ที่มีนโยบายให้สถานศึกษาในสังกัดทุกโรงเรียน สมัครเข้าร่วมโครงการ โรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยาเข้าร่วมโครงการเมื่อปี พ.ศ.2555 โดยเป็นแกนนำโรงเรียนวิถิพุทธรุ่นที่ 3 (สถานศึกษาวิถิพุทธ การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์) ได้เริ่มพัฒนาให้ความรู้ แก่ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน ในการดำเนินการตามแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธ ที่ต้องเตรียมความพร้อมตั้งแต่การจัดสภาพปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และเป้าหมายด้านผลผลิต ผลกระทบ ที่จะเกิดขึ้นหลังการพัฒนา โดยการนำหลักพุทธธรรม ตามหลักไตรสิกขามาบูรณาการกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมเสริมหลักสูตรและจัดกิจกรรมประจำวันพื้นฐานสู่วิถิพุทธ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ด้วยมีคาดหวังอย่างยิ่งว่าการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการปลูกฝังคุณธรรมในแนวทางพระพุทธศาสนาที่ดำเนินการอย่างถูกต้องครบถ้วน จะเป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดพฤติกรรมที่ดีขึ้นกับผู้เรียน จนนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่เป็นสุขในครอบครัว อันจะส่งผลสู่ชุมชนและสังคมโดยรวม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1 เพื่อศึกษาสภาพโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
- 2 เพื่อศึกษาแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
- 3 เพื่อผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์” นี้เป็นการวิจัยแบบผสม(Mixed Research

Method) เป็นกระบวนการที่ผสมผสานการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพเข้าด้วยกัน โดยแบ่งขอบเขตการวิจัยออกเป็น ดังนี้

1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาสภาพโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ศึกษาแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนหนองโสน และศึกษาผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์

2 ขอบเขตด้านเอกสาร ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 และข้อมูลทุติยภูมิ บทความ เอกสาร หนังสือวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3 ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลัก

1) กลุ่มเป้าหมาย มี 6 กลุ่ม ได้แก่ 1) พระสงฆ์ 2) กรรมการสถานศึกษาโรงเรียนหนองโสนวิทยา 3) ผู้บริหารโรงเรียนหนองโสนวิทยา 4) ครูประจำชั้นโรงเรียนหนองโสนวิทยา 5) ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนหนองโสนวิทยา 6) นักเรียนโรงเรียนหนองโสนวิทยา

2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก มีอยู่ 6 กลุ่ม ได้แก่ 1) พระสงฆ์จำนวน 5 รูป 2) กรรมการสถานศึกษาโรงเรียนหนองโสนวิทยานจำนวน 5 คน 3) ผู้บริหารระดับสูงจำนวน 1 คน 4) ครูประจำชั้น 3 คน 5) ผู้ปกครองนักเรียน 15 คน 6) นักเรียนโรงเรียนหนองโสนวิทยา จำนวน 15 คน รวมจำนวน 44 รูป/คน

5 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 18 คน กรรมการสถานศึกษา จำนวน 15 คน และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 378 คน รวมเป็นจำนวน 411 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 17 คน กรรมการสถานศึกษา จำนวน 14 คน และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 191 รวมจำนวน 222 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) และวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) ตามสัดส่วน

3.4 ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการ ศึกษาโรงเรียนหนองโสนวิทยา และชุมชนที่โรงเรียนหนองโสนวิทยาให้บริการ จำนวน 6 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านสาวท บ้านหนองตะเคียน บ้านหัวกระบือ บ้านหนองปลาขาว และบ้านแจ่มแจ้ง

3.5 ขอบเขตด้านเวลา เริ่มศึกษาตั้งแต่ได้รับอนุมัติหัวข้อและโครงร่างวิทยานิพนธ์ จนถึงสิ้นสุดภาคการศึกษาที่ 2/2566

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1 ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลจากเอกสาร ชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

2. ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล

1) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

2) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษามาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

3 สรุป อภิปรายผล และแสดงข้อเสนอแนะ

4 จัดทำเป็นเล่มวิทยานิพนธ์ที่สมบูรณ์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องนี้เพื่อตอบโจทย์วัตถุประสงค์ในแต่ละข้อมีรายละเอียดสรุปไว้ดังนี้

5.1 สภาพโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัด สурินทร์ พบว่า มี 5 ด้าน คือ 1) ด้านกายภาพ โรงเรียนมีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ มีพระพุทธรูปบริเวณ หน้าโรงเรียน มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน มีพระพุทธรูปศาสนสุภาษิต วาทีธรรม 2) ด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหาร สถานศึกษาจัดดำเนินการให้มีตัวบ่งชี้ด้านพฤติกรรมนักเรียน ครู ผู้บริหารได้ ครบถ้วน คิดเป็นร้อยละ 100 กล่าวคือ นักเรียน ครู ผู้บริหารในสถานศึกษาเป็นผู้มีวิถีชีวิตสอดคล้อง กับหลักพุทธธรรม รักษาศีลห้า ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม เช่น อัตลักษณ์ของโรงเรียนที่ว่า “ไหว้สวย กราบงาม” “กิริยาอ่อนน้อม วาจาอ่อนหวาน นวดसानสายใย” เป็นต้น 3) ด้านกิจกรรมประจำวัน พระ โดยภาพรวม ส่วนใหญ่ได้จัดดำเนินการให้มีตัวบ่งชี้ด้านกิจกรรมประจำวันพระ กล่าวคือ สถานศึกษาได้กำหนดให้นักเรียน ครู ผู้บริหารสถานศึกษาใส่เสื้อสีขาวทุกคน อย่างน้อยหนึ่งวันในหนึ่ง สัปดาห์ในวันศุกร์ เป็นต้น บางวันนิมนต์พระสงฆ์มาทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ที่โรงเรียน บางครั้ง โรงเรียนมีการนิมนต์พระสงฆ์มาทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ที่โรงเรียนเฉพาะในวันสำคัญทาง พุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา เป็นต้น โรงเรียนกำหนดให้มีการ สวดมนต์แปลอย่างน้อยหนึ่งวันในหนึ่งสัปดาห์ เช่น วันศุกร์ เป็นต้น 4) ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ พบว่า โรงเรียนยังมิได้ดำเนินการให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ ในตัวบ่งชี้ที่ 1 ได้แก่ การไม่มียาเสพติดในโรงเรียน สถานศึกษาต้องจัดทำโครงการและจัดให้มีกิจกรรมเพื่อ พัฒนาเรื่องนี้ให้เกิดเป็นผลสำเร็จในโอกาสต่อไป โดยนำโครงการและกิจกรรมการไม่ให้มีการนำ ยาเสพติดมาขายในโรงเรียนดังกล่าวบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษาในปี การศึกษาต่อไป เมื่อได้จัดทำแผนเรียบร้อยแล้ว ผู้บริหารสถานศึกษาแจ้งให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย รับทราบ พร้อมทั้งขอความร่วมมือกับทุกฝ่ายให้ลงมือปฏิบัติตามแผนเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ กำหนดไว้ร่วมกัน และ 5) ด้านการเรียนการสอน โรงเรียนได้จัดให้มีกิจกรรมด้านการเรียนการสอน ครบทุกตัวบ่งชี้ คิดเป็นร้อยละ 100 เช่น มีการบริหารจัดการ เจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียนเช้าและบ่าย ครู และนักเรียน มีการบูรณาการวิถีพุทธทุกกลุ่มสาระและในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ครูพานักเรียนทำ โครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนไปปฏิบัติ ศาสนกิจที่วัดโดยเฉลี่ยเดือนละ 1 ครั้ง และมีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนเข้า ค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ซึ่งในช่วงที่ผ่านมาทางโรงเรียนได้มีการดำเนินการตามตัวบ่งชี้ เหล่านี้ สถานศึกษาจะต้องรักษาจุดแข็งด้านการเรียนการสอนดังที่ได้กล่าวมาแล้วให้คงอยู่กับ สถานศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป ในขณะนี้ยังไม่พบว่าตัวบ่งชี้ด้านการเรียนการสอนใดเป็นปัญหา ดังนั้น แนวทางพัฒนาต่อจากนี้ไปสถานศึกษามีหน้าที่ต้องรักษาจุดแข็งดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ให้คงอยู่อย่าง ยั่งยืนกับสถานศึกษาต่อไป

5.2 แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธ พบว่า มี 4 ด้าน คือ 1) ด้านพฤติกรรมของนักเรียน พบว่า นักเรียนในสถานศึกษามีพฤติกรรม คือ รักษาศีลห้า ยิ้มง่าย ไหวสวຍ กราบงาม ก่อนรับประทานอาหารมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหารไม่ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือ ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ มีนิสัยใฝ่รู้ สู้สิ่งยาก เป็นแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธซึ่งอยู่ในกรอบของศีล 5 และ กัลยาณมิตร 7 2) ด้านกิจกรรมประจำวันพบพบว่า สถานศึกษาจัดให้มีกิจกรรมประจำวันพระ คือ สถานศึกษาได้กำหนดให้นักเรียน ครู ผู้บริหาร สถานศึกษาใส่เสื้อสีขาวทุกคน อย่างน้อยหนึ่งวันในหนึ่งสัปดาห์ ซึ่งสถานศึกษาได้กำหนดวันเองคือวันศุกร์ เป็นต้น บางครั้งได้นำนักเรียนเข้าไปทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ที่วัด แต่บางโอกาสโรงเรียนนิมนต์พระสงฆ์มาทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ที่โรงเรียน บางทีโรงเรียนมีการนิมนต์พระสงฆ์มาทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ที่โรงเรียนเฉพาะในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา เป็นต้น จะเห็นได้ว่าทางโรงเรียนมีกิจกรรม ใส่เสื้อสีขาวทุกคน ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ สวดมนต์แปล โดยทางโรงเรียนกำหนดให้เป็นวันศุกร์ เนื่องจากสะดวกกว่าการทำในวันพระ ที่เป็นเช่นนี้ เพราะการเรียนการสอนนั้นต้องจัดตารางสอนในแต่ละสัปดาห์ไว้ตลอดปีการศึกษา หากเปลี่ยนกิจกรรมไปตามวันพระก็จะทำให้ตารางสอนเกิดการสับสนทั้งครูและนักเรียนจึงจำเป็นต้องจัดกิจกรรมดังกล่าวเป็นวันศุกร์ 3) ด้านการส่งเสริมวิถิพุทธ พบว่า แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธด้านการส่งเสริมวิถิพุทธของโรงเรียน ได้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมวิถิพุทธ ตามตัวบ่งชี้ดังนี้ คือ ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียน ไม่ดูค่านักเรียน มีการชื่นชมคุณความดีหน้าเสาธงทุกวัน มีโฮมรูมเพื่อสะท้อนความรู้สึกรู้สึกเช่นความรู้สึกที่ได้ทำความดี ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีสมุดบันทึกความดี ครู ผู้บริหาร และนักเรียนสอบได้ธรรมะศึกษาตรีเป็นอย่างน้อย มีการบริหารจัดการ เจริญปัญญา ก่อนการประชุมทุกครั้ง มีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ จะเห็นได้ว่าโรงเรียนวิถิพุทธฯ มีการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนตามหลักของภาวนา 4 กล่าวคือ 1) พัฒนาการทางกาย (กายภาวนา) การเจริญกาย 2) พัฒนาการทางด้านสังคม (ศีลภาวนา) 3) พัฒนาการทางจิต (จิตภาวนา) การเจริญจิต 4) พัฒนาการทางปัญญา (ปัญญาภาวนา) การเจริญปัญญา 4) ด้านการเรียนการสอน ทางโรงเรียนมีนโยบายให้เด็กทั้งหมดในโรงเรียนปฏิบัติเหมือนกันและปฏิบัติด้วยกัน ดังนี้ มีการบริหารจัดการ เจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียนเช้าและบ่าย ทั้งครู และนักเรียน บูรณาการวิถิพุทธทุกกลุ่มสาระและในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ครูพานักเรียนทำโครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดเดือนละ 1 ครั้ง มีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนเข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ซึ่งในช่วงที่ผ่านมาทางโรงเรียนได้มีการดำเนินการตามตัวบ่งชี้เหล่านี้อย่างชัดเจนและเห็นเป็นรูปธรรม เมื่อทางโรงเรียนวิถิพุทธโรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ มีแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนดังกล่าวมานี้ นับได้ว่าได้ดำเนินการตามแนวทางของหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

5.3 ผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ผลการประเมินความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกัสถานศึกษาที่มีต่อผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมโรงเรียนวิถิพุทธ มี 4 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรมนักเรียน ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ด้านการส่งเสริมวิถิพุทธ และด้านการเรียนการสอน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก จึงสรุปได้ว่า โรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ได้มีการปลูกฝังคุณธรรมโรงเรียนวิถิพุทธในความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาโดยภาพรวมประสบผลสำเร็จอยู่ในระดับดีมาก

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยมีข้อค้นพบจึงนำมาอภิปรายผลดังนี้

1 สภาพโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ อุตสาหกรรมโรงเรียนวิถีพุทธที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดขึ้นเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศไทย มี 5 ด้าน คือ

1) ด้านกายภาพ จุดที่โรงเรียนดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จ คือ โรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ โรงเรียนมีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ มีพระพุทธรูปบริเวณหน้าโรงเรียน มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน มีพระพุทธรูปศาสนสุภาวาทะธรรม พระราชดำรัส ติดตามที่ต่าง ๆ มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น มีห้องพระพุทธรูปศาสนาหรือลานธรรม การจัดสภาพทางด้านกายภาพดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ถือเป็นจุดแข็งแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งทุกกิจกรรมโรงเรียนดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จอย่างดี คิดเป็นร้อยละ 85.71 ยกเว้นตัวบ่งชี้ข้อไม่มีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ 100% ทางสถานศึกษายังไม่สามารถดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จได้อย่าง 100% เนื่องจากยังมีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ อยู่บ้างเล็กน้อย จุดที่ยังเป็นปัญหา คือ โรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ ยังมีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ อยู่บ้างเล็กน้อย จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนได้ทราบว่า มีเด็กนักเรียนบางคนที่ขาดความอบอุ่นพ่อแม่หย่าร้างกันตั้งแต่เด็กจึงทำให้เด็กไม่มีที่พึ่งที่ปรึกษาเป็นเหตุให้เด็กหันไปหายาเสพติดเช่นบุหรี่เป็นต้น แนวทางพัฒนา คือ ข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ทำให้ได้แนวทางพัฒนาด้านกายภาพตามอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธดังนี้ ด้านกายภาพนี้สถานศึกษาที่ได้จัดดำเนินการได้ครบถ้วนตามจุดเน้นด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธแล้วสถานศึกษาต้องรักษาให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

2) ด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหาร จุดแข็ง คือ สถานศึกษาจัดดำเนินการให้มีตัวบ่งชี้ด้านพฤติกรรมนักเรียน ครู ผู้บริหารได้ครบถ้วน คิดเป็นร้อยละ 100 กล่าวคือ นักเรียน ครู ผู้บริหารในสถานศึกษาเป็นผู้มีวิถีชีวิตสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม รักษาศีลห้า ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม เช่น อัตลักษณ์ของโรงเรียนที่ว่า “ไหว้สวย กราบงาม” “กิริยาอ่อนน้อม วาจาอ่อนหวาน นวดसानสายใย” เป็นต้น เหล่านี้เป็นตัวบ่งชี้จุดแข็งในด้านนี้ได้เป็นอย่างดี ก่อนที่นักเรียนจะรับประทานอาหารมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหารไม่ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือ ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ เช่น มีโครงการธนาคารโรงเรียน จัดกิจกรรมฝึกให้ครูและนักเรียนออมเงินทุกวัน มีนิสสัยใฝ่รู้ ผู้สั่งยาก เห็นได้จากครูและนักเรียนคิดโครงการต่าง ๆ ขึ้นมาได้เป็นจำนวนมาก จุดแข็งที่โดดเด่นเกี่ยวกับด้านพฤติกรรมของบุคลากรของโรงเรียนวิถีพุทธ คือ ครู และผู้บริหารมีวิถีชีวิตสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม จุดที่ควรพัฒนา ตัวบ่งชี้เรื่องการรักษาศีลห้ายังเป็นสิ่งที่ทำได้ค่อนข้างยากในชีวิตของความเป็นอยู่คนในดำนนี้บุคลากรในโรงเรียนวิถีพุทธส่วนใหญ่ได้มีการปฏิบัติตามศีลห้าอยู่แล้ว แต่มีบุคลากรส่วนน้อยบางคนยังปฏิบัติได้ไม่ครบทุกข้อจึงต้องมีการพัฒนาต่อไปอีก แนวทางพัฒนา ในด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหาร ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม เป็นไปตามแนวทางหรือตัวบ่งชี้ด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหาร ที่กำหนดไว้ในอัตลักษณ์ของโรงเรียนวิถีพุทธอยู่แล้ว แนวทางพัฒนาในด้านนี้สถานศึกษาจะต้องรักษาตัวบ่งชี้ตามเกณฑ์นี้ทุกตัวไว้ให้คงอยู่กับสถานศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป และหากสามารถหากิจกรรมที่น่าสนใจใหม่ ๆ มาส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนในด้านนี้ได้ก็จะเป็นสิ่งที่ดีมากขึ้น สำหรับตัวบ่งชี้การรักษาศีลห้าของบุคลากรที่ยังทำได้ไม่ครบ

ทุกข้อ แนวทางพัฒนา คือ แบบอย่างที่ดีของครูและผู้บริหารในโรงเรียนวิถีพุทธ จะเป็นแนวทางให้บุคลากรผู้ที่ปฏิบัติศัลหาได้ไม่ครบทุกข้อได้พยายามทำตาม เรื่องนี้เป็นสิ่งละเอียดอ่อนต้องใช้เวลาานานจึงจะเห็นผลได้

3) ด้านกิจกรรมประจำวันพระ จุดแข็ง คือโดยภาพรวมโรงเรียนวิถีพุทธแห่งนี้ ส่วนใหญ่ได้จัดดำเนินการให้มีตัวบ่งชี้ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ประสบผลสำเร็จคิดเป็นร้อยละ 75 กล่าวคือสถานศึกษาได้กำหนดให้นักเรียน ครู ผู้บริหารสถานศึกษาใส่เสื้อสีขาวทุกคน อย่างน้อยหนึ่งวันในหนึ่งสัปดาห์ในวันศุกร์ เป็นต้น บางวันนิมนต์พระสงฆ์มาทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ที่โรงเรียน บางครั้งโรงเรียนมีการนิมนต์พระสงฆ์มาทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ที่โรงเรียนเฉพาะในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา เป็นต้น โรงเรียนกำหนดให้มีการสวดมนต์เปลื้องอย่างน้อยหนึ่งวันในหนึ่งสัปดาห์ เช่น วันศุกร์ เป็นต้น จุดที่ควรพัฒนา คือ การกำหนดให้สถานศึกษาใส่เสื้อสีขาวทุกคน ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ รับประทานอาหารมังสวิรัตินึ่งมือกลางวัน สวดมนต์แปล ในวันพระนั้นเป็นสิ่งที่ทำได้ค่อนข้างยาก เนื่องจากการจัดตารางสอนแต่ละวันในแต่ละสัปดาห์จะคงที่ตามวันนั้น ๆ ตลอดปีการศึกษา แต่วันพระจะไม่คงที่ คือ เปลี่ยนวันไปเรื่อย ๆ ทางสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องกำหนดให้มีกิจกรรมเหล่านี้แต่จัดวันให้แน่นอนลงไปตารางสอนเพื่อการจัดกิจกรรมจะได้สะดวกมากขึ้น สำหรับอาหารมังสวิรัตินึ่งมือเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ค่อนข้างยาก ยังไม่สามารถปฏิบัติให้เป็นผลสำเร็จได้อย่างต่อเนื่อง ส่วนบุคลากรได้จะปฏิบัติในข้อนี้ก็เป็นเรื่องส่วนบุคคลไม่ได้ทำในนามขององค์กรจึงปรากฏว่ามีบุคลากรบางท่านเท่านั้นที่มีการรับประทานอาหารมังสวิรัตินึ่งมือและส่วนใหญ่เป็นการรับประทานตามประเพณี คือ ในช่วงเทศกาลกินเจ เป็นต้น แนวทางพัฒนา เพื่อให้กิจกรรมดังกล่าวนี้คงอยู่กับโรงเรียนวิถีพุทธต่อไปมีแนวทางพัฒนาที่จะนำเสนอ 2 แนวทาง ดังนี้ คือ 1) สถานศึกษากำหนดวันในการจัดกิจกรรมเอง เช่น ให้สถานศึกษานำตัวบ่งชี้ด้านกิจกรรมประจำวันพระไปจัดดำเนินการให้มีขึ้นในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษา 2) หน่วยงานระดับสูงที่สถานศึกษาสังกัดเป็นผู้กำหนดวันให้จัดกิจกรรม เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดนโยบายให้สถานศึกษาซึ่งอยู่ในสังกัดที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธนำเอาตัวบ่งชี้ด้านกิจกรรมประจำวันพระดังกล่าวไปจัดกิจกรรมในวันพระ

4) ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ จุดแข็ง คือ โรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัส จังหวัดสุรินทร์ กลุ่มตัวอย่างดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จ คิดเป็นร้อยละ 87.5 เพราะยังมิได้ดำเนินการให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ ในตัวบ่งชี้ที่ 1 ได้แก่ การไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียน จุดที่ควรพัฒนา คือ ที่ผ่านมามีตัวบ่งชี้ที่สถานศึกษายังมิได้ดำเนินการให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ ได้แก่ การไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียน แนวทางพัฒนา คือ สถานศึกษาต้องจัดทำโครงการและจัดให้มีกิจกรรมเพื่อพัฒนาเรื่องนี้ให้เกิดเป็นผลสำเร็จในอนาคตต่อไป โดยนำโครงการและกิจกรรมการไม่มีการนำอาหารขยะมาขายในโรงเรียนดังกล่าวบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษาในปีการศึกษาต่อไป เมื่อได้จัดทำแผนเรียบร้อยแล้ว ผู้บริหารสถานศึกษาแจ้งให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับทราบ พร้อมทั้งขอความร่วมมือกับทุกฝ่ายให้ลงมือปฏิบัติตามแผนเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกัน

5) ด้านการเรียนการสอน จุดแข็ง คือ สถานศึกษาที่เป็นโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัส จังหวัดสุรินทร์ โรงเรียนได้จัดให้มีกิจกรรมด้านการเรียนการสอนครบทุกตัวบ่งชี้ คิดเป็นร้อยละ 100 เช่น มีการบริหารจัดการ เจริญปัญญา ก่อนเข้า

เรียนเช้าและบ่าย ครูและนักเรียน มีการบูรณาการวิถีพุทธทุกกลุ่มสาระและในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ครูพานักเรียนทำโครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดโดยเฉลี่ยเดือนละ 1 ครั้ง และมีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนเข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ซึ่งในช่วงที่ผ่านมาทางโรงเรียนได้มีการดำเนินการตามตัวบ่งชี้เหล่านี้ จุดที่ควรพัฒนา คือ ตัวบ่งชี้ด้านการเรียนการสอนนี้สถานศึกษาได้ดำเนินการให้เกิดขึ้นครบทุกตัวบ่งชี้แล้วคิดเป็นร้อยละ 100 หากมีปัญหาก็จะเกิดขึ้นตามมาในอนาคตก็ให้หาแนวทางแก้ไขและพัฒนาเป็นรายกรณีต่อไป แนวทางพัฒนา คือ สถานศึกษาจะต้องรักษาจุดแข็งด้านการเรียนการสอนดังที่ได้กล่าวมาแล้วให้คงอยู่กับสถานศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป ในขณะที่ยังไม่พบว่าตัวบ่งชี้ด้านการเรียนการสอนใดเป็นปัญหา ดังนั้นแนวทางพัฒนาต่อจากนี้ไปสถานศึกษามีหน้าที่ต้องรักษาจุดแข็งดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนกับสถานศึกษาต่อไป

2 แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธ อัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดขึ้นเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศไทย มี 5 ด้าน คือ 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหาร 3) ด้านกิจกรรมประจำวันพระ 4) ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ และ 5) ด้านการเรียนการสอน แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธ ได้ศึกษาเพียง 4 ด้าน ซึ่งในแต่ละด้านมีดังนี้

1) ด้านพฤติกรรมของนักเรียน ผลจากการศึกษาเก็บข้อมูลกลุ่มเป้าหมายโดยการสัมภาษณ์พบว่า นักเรียนในสถานศึกษามีพฤติกรรม ดังต่อไปนี้ คือ รักษาศีลห้า ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม ก่อนรับประทานอาหารมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหารไม่ดัง ไม่หก ไม่เหลือ ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ มีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่ส่งยาก โรงเรียนได้จัดให้มีตัวบ่งชี้ด้านพฤติกรรมของนักเรียน สถานศึกษาจัดดำเนินการให้มีตัวบ่งชี้ด้านพฤติกรรมนักเรียน นักเรียนในสถานศึกษาเป็นผู้มีวิถีชีวิตสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม รักษาศีลห้า ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม เช่น อัตลักษณ์ของโรงเรียนที่ว่า “ไหว้สวย กราบงาม” “กิริยาอ่อนน้อม วาจาอ่อนหวาน นวดसानสายใย” เป็นต้น เหล่านี้เป็นตัวบ่งชี้จุดแข็งในด้านนี้ได้เป็นอย่างดี ก่อนที่นักเรียนจะรับประทานอาหารมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหารไม่ดัง ไม่หก ไม่เหลือ ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ เช่น มีโครงการธนาคารโรงเรียน จัดกิจกรรมฝึกให้ครูและนักเรียนออมเงินทุกวัน มีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่ส่งยาก เห็นได้จากครูและนักเรียนคิดโครงการต่าง ๆ ขึ้นมาได้เป็นจำนวนมาก อันเป็นแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งอยู่ในกรอบของศีล 5 และ กัลยาณมิตร 7

2) ด้านกิจกรรมประจำวันพระ พบว่า สถานศึกษาจัดให้มีกิจกรรมประจำวันพระ คือ สถานศึกษาได้กำหนดให้นักเรียน ครู ผู้บริหารสถานศึกษาใส่เสื้อสีขาวทุกคน อย่างน้อยหนึ่งวันในหนึ่งสัปดาห์ ซึ่งสถานศึกษาได้กำหนดวันเองคือวันศุกร์ เป็นต้น บางครั้งได้นำนักเรียนเข้าไปทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ที่วัด แต่บางโอกาสโรงเรียนนิมนต์พระสงฆ์มาทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ที่โรงเรียน บางที่โรงเรียนมีการนิมนต์พระสงฆ์มาทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ที่โรงเรียนเฉพาะในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา เป็นต้น โรงเรียนกำหนดให้มีการสวดมนต์เปลื้องอย่างน้อยหนึ่งวันในหนึ่งสัปดาห์ เช่น วันพฤหัสบดีหรือวันศุกร์ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าทางโรงเรียนมีกิจกรรม ใส่เสื้อสีขาวทุกคน ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ สวดมนต์แปล โดยทางโรงเรียนกำหนดให้เป็นวันศุกร์ เนื่องจากสะดวกกว่าการทำในวันพระ เพราะการเรียนการสอนนั้นต้องจัด

ตารางสอนในแต่ละสัปดาห์ไว้ตลอดปีการศึกษา หากเปลี่ยนกิจกรรมไปตามวันพระก็จะทำให้ตารางสอนเกิดการสับสนทั้งครูและนักเรียนจึงจำเป็นต้องจัดกิจกรรมดังกล่าวเป็นวันศุกร์

3) ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ พบว่า แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธด้านการส่งเสริมวิถีพุทธของโรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ สถานศึกษาได้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมวิถีพุทธ ตามตัวบ่งชี้ดังนี้ คือ ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียน ไม่ดูดันทันเรียน มีการชื่นชมคุณความดีหน้าเสาธงทุกวัน มีโฮมรูมเพื่อสะท้อนความรู้สึกเช่นความรู้สึกที่ได้ทำความดี ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีสมุดบันทึกความดี ครู ผู้บริหาร และนักเรียนสอบได้ ธรรมะศึกษาตรีเป็นอย่างน้อย มีการบริหารจัดการ เจริญปัญญาก่อนการประชุมทุกครั้ง มีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ จะเห็นได้ว่าโรงเรียนวิถีพุทธฯ มีการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนตามหลักของภาวนา 4 กล่าวคือ 1) พัฒนาการทางกาย (กายภาวนา) การเจริญกาย 2) พัฒนาการทางด้านสังคม (ศีลภาวนา) การเจริญศีลคือการพัฒนาความประพฤติฝึกอบรมให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย กฎเกณฑ์และกติกาสังคม ไม่เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อนเสียหายให้แก่สังคม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี 3) พัฒนาการทางจิต (จิตภาวนา) การเจริญจิต คือพัฒนา ฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็ง มั่นคง เจริญองงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตา กรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิ สดชื่น เบิกบาน ผ่องใส เป็นต้น 4) พัฒนาการทางปัญญา (ปัญญาภาวนา) การเจริญปัญญา คือการพัฒนาปัญญา การฝึกอบรมทางปัญญา ให้รู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกและชีวิตตามสภาวะที่เป็นจริง สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ไม่ลุ่มหลงไปตามกระแสนิยม สามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา ซึ่งการพัฒนาตามหลักพุทธธรรมดังกล่าวนี้เป็นกระบวนการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั่นเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ นางนิตดา ชื่นแสงเนตร์ (2550: ก) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์” ผลการศึกษาพบว่า การศึกษาของโรงเรียนสัตยาไสคือเครื่องมือในการยกระดับจิตใจให้กับผู้เรียนให้แสดงออกมาเป็นอุปนิสัยที่สั่งงานด้วยกระบวนการเรียนรู้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนได้เอง การแปรความหมายการศึกษาไปสู่การปฏิบัติด้วยการให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้จากภายในด้วยวิธีการฝึกจิตใจ ผู้เรียนให้มีสมาธิจากการทำสมาธิและการสวดมนต์ ควบคู่กับวิธีการสอนที่บูรณาการความรู้ทุกหน่วยวิชาไปกับคุณธรรม โดยครูใช้ความรักความเมตตากระตุ้นให้ผู้เรียนเข้าถึงคุณค่าภายในตัวเองและนำออกมาปฏิบัติให้เป็นประโยชน์กับผู้อื่น

4) ด้านการเรียนการสอน ทางโรงเรียนมีนโยบายให้เด็กทั้งหมดในโรงเรียนปฏิบัติเหมือนกัน และปฏิบัติด้วยกัน ดังนี้ มีการบริหารจัดการ เจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียนเช้าและบ่าย ทั้งครู และนักเรียน บูรณาการวิถีพุทธทุกกลุ่มสาระและในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ครูพานักเรียนทำโครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดเดือนละ 1 ครั้ง มีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนเข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ซึ่งในช่วงที่ผ่านมาทางโรงเรียนได้มีการดำเนินการตามตัวบ่งชี้เหล่านี้อย่างชัดเจนและเห็นเป็นรูปธรรม เมื่อทางโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ มีแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนดังกล่าวมานี้ นับได้ว่าได้ดำเนินการตามแนวทางของหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ (2555: ก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์การศึกษาตามหลักไตรสิกขา ผลจากการศึกษาพบว่า...1) การศึกษาตามหลักไตรสิกขา พบว่า พระพุทธเจ้าตรัสหลักไตรสิกขาไว้ใน วัชชีปุตตสูตร ทุติยสิกขัตตยสูตร และตติยสิกขาสสูตร ไตรสิกขา มีความหมายว่า การฝึกอบรมด้านความประพฤติ จิต และปัญญา ไตรสิกขา

สามารถจัดประเภทได้ ตามหลักไตรสิกขา ตามมรรคมืองค์แปด และตามธรรมชั้นสาม ความสำคัญของหลักไตรสิกขา คือ เป็นที่หลอมรวมสิกขาบทในพระปาฏิโมกข์ เป็นสิกขาบทเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ มีอิทธิพลต่อคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นที่หลอมรวมหลักปฏิบัติธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา สารสำคัญของหลักไตรสิกขามี 3 อย่าง คือ ศีล สมาธิ ปัญญา การศึกษาตามหลักไตรสิกขามีส่วนประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ การจัดหาหรือสร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ การสร้างสัมมาทิฐิ การศึกษาตามหลักไตรสิกขา และการวัดและประเมินผลการศึกษาตามหลักไตรสิกขา 2) วิเคราะห์การศึกษาตามหลักไตรสิกขา พบว่า หลักไตรสิกขามีที่มาอยู่ในวัชชีปัตตสูตร ทุติยสิกขัตตยสูตร และตติยสิกขาสูตร กาเนตการศึกษาสมัยพุทธกาลเริ่มจากกลุ่มปัญจวัคคีย์ ผู้ศึกษาสมัยพุทธกาลแบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มบรรพชิตและกลุ่มคฤหัสถ์ ทั้งสองกลุ่มนี้ได้มีการกำหนดคุณสมบัติไว้แตกต่างกันด้วย ขอบเขตของการศึกษาในพระพุทธศาสนารวมอยู่ในหลักไตรสิกขา การเรียนการสอนในสมัยพุทธกาลมีลักษณะเป็นแบบมุขปาฐะ การศึกษาตามหลักไตรสิกขามีขั้นตอนดำเนินการที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ จัดหาหรือสร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ สร้างสัมมาทิฐิฝึกตามหลักไตรสิกขา วัดและประเมินผลตามหลักไตรสิกขา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเสกสรรค์ จิรภาโส (จัสแสง) (2552: ก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์หลักไตรสิกขาที่มีต่อการจัดการศึกษาไทย” ผลการศึกษาพบว่า การศึกษาตามหลักไตรสิกขาเป็นการบูรณาการการศึกษาให้สอดคล้องกับ ศาสนา คุณธรรม และจริยธรรม ทั้งปริยัติ และ ปฏิบัติ

3 ผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ ผลการประเมินความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่มีต่อผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ 4 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรม นักเรียน ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ด้านการส่งเสริมวิถิพุทธ และด้านการเรียนการสอน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก จึงสรุปได้ว่า โรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ ได้มีการปลูกฝังคุณธรรมโรงเรียนวิถิพุทธในความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาโดยภาพรวมประสบผลสำเร็จอยู่ในระดับดีมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ (2557: ก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ จังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ ผลจากการศึกษาพบว่า ...ผลการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ มีผลสำเร็จ 3 ประการ คือ 1) ผลสำเร็จตามจุดเน้นด้านอัตลักษณ์ของโรงเรียนวิถิพุทธ มีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดีเยี่ยม และผลการประเมินความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาและความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อผลสำเร็จตามจุดเน้นด้านอัตลักษณ์ของโรงเรียนวิถิพุทธ โดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก 2) ผลสำเร็จตามผลการประเมินมาตรฐานการศึกษาของ สมศ. โดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก และผลการประเมินความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาที่มีต่อคุณภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาโดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก 3) ผลสำเร็จของการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา พบว่าสถานศึกษามีทรัพยากรทางการบริหารทุกด้านอย่างพอเพียงและมีการบูรณาการหลักไตรสิกขาในด้านกระบวนการบริหาร เป็นไปตามหลักของไตรสิกขา ชุมชนได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธ และผลการประเมินความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาและความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนโดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนวิถิพุทธจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ มี 3 แนวทาง คือ 1) แนวทางพัฒนาด้านอัตลักษณ์

โรงเรียนวิถิพุทธ กลุ่มตัวบ่งชี้ใดที่ดำเนินการได้ครบถ้วนตามจุดเน้นด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธแล้ว สถานศึกษาต้องรักษาให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป กลุ่มตัวบ่งชี้ใดที่ยังมิได้ดำเนินการต้องจัดดำเนินการให้มีขึ้น และให้นำแนวทางพัฒนาที่นำเสนอไว้ในด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหาร ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ด้านการส่งเสริมวิถิพุทธ และด้านการเรียนการสอน มาใช้เป็นแนวทางพัฒนาด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธ 2) แนวทางพัฒนาด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ให้นำแนวทางพัฒนาตามมาตรฐานที่นำเสนอไว้ในด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการจัดการศึกษา ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา และด้านมาตรการส่งเสริม มาใช้เป็นแนวทางพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 3) แนวทางพัฒนาด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา ด้านสถานศึกษา จัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคมให้เป็นไปตามหลักของศีล ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกัลยาณมิตร จัดกิจกรรมพัฒนาด้านสมรรถภาพจิต คุณภาพจิต สุขภาพจิต จัดกิจกรรมพัฒนาปัญญาของบุคลากรและนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ด้านชุมชน สถานศึกษาและสถาบันในชุมชน ร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน อนุรักษ์ และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของชุมชน

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัส จังหวัดสุรินทร์” สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังต่อแผนภาพต่อไปนี้



แผนภาพที่ ๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัส จังหวัดสุรินทร์” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ ควรกำหนดเป็น นโยบายเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ด้านรัฐบาล คือ รัฐบาลต้องสนับสนุนโดยน่านโยบายและยุทธศาสตร์เกี่ยวกับโรงเรียนวิถิพุทธ พ.ศ.2545 มาฟื้นฟู ปรับปรุง แก้ไขจุดบกพร่องต่าง ๆ โดยการระดมความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถิพุทธในช่วงที่ผ่านมาทุกภาคส่วนมาให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาหรืออุปสรรค และนำเสนอแนวทางพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถิพุทธให้มีความชัดเจนสมบูรณ์

มากยิ่งขึ้น จากนั้นรัฐบาลจึงนำแนวทางที่มีความชัดเจนสมบูรณ์ดังกล่าวมาใช้อย่างจริงจังและต่อเนื่องโดยผ่านหน่วยงานของรัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

2) ด้านสถานศึกษา คือ สถานศึกษาควรจัดทำแผนพัฒนาหรือแผนปฏิบัติการของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักไตรสิกขา ให้มีเนื้อหาครอบคลุมตามพุทธธรรมเช่น หลักของศีล สมาธิ และปัญญา เป็นต้น

2 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ ควรนำไปปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้ สถานศึกษาควรมีข้อมูลสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารสถานศึกษา ซึ่งข้อมูลส่วนน้อยอย่างน้อยควรประกอบด้วย 4 ด้านต่อไปนี้ คือ

1) ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน เช่น ประวัติโรงเรียน สภาพทั่วไปของชุมชนในเขตพื้นที่ สถานศึกษาให้บริการ และด้านสภาพทั่วไปของสถานศึกษา

2) ข้อมูลการบริหารจัดการศึกษา เช่น มีโครงสร้างการบริหารงาน มีวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย อัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ของสถานศึกษา แนวทางพัฒนา กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา และ การดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา ที่มีความชัดเจนและนำมาปฏิบัติให้เกิดผลได้จริง

3) ข้อมูลผลการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เช่น ผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา ผลการประเมินคุณภาพภายในจากต้นสังกัด และผลการประเมินคุณภาพการศึกษาจากภายนอกในรอบต่าง ๆ

4) ข้อมูลการบริหารสถานศึกษาในบริบทความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ เช่น ข้อมูลด้านสถานศึกษาและด้านชุมชน เหล่านี้เป็นสารสนเทศสนับสนุนเกี่ยวกับผลงานที่สถานศึกษาดำเนินการผ่านมาแล้วได้เป็นอย่างดี ดังนั้นสถานศึกษาควรมีระบบการจัดเก็บที่ดี หากต้องการใช้เพื่อสนับสนุนการบริหารก็ให้นำมาใช้ได้สะดวก ข้อมูลนี้ยังสามารถนำมาให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน และองค์กรอื่น ๆ ได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

1) ศึกษาเปรียบเทียบแนวการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมระหว่างองค์กร

2) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานภาครัฐ

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

นาถนัตตา ชื่นแสงเนตร์. (2550). “การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ทวีศักดิ์ ทองทิพย์. (2555). “การวิเคราะห์การศึกษาตามหลักไตรสิกขา”. สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาเสกสรวร จิรภาโส (จีแสง). (2552). “การศึกษาวิเคราะห์หลักไตรสิกขาที่มีต่อการจัดการศึกษาไทย”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทวีศักดิ์ ทองทิพย์. (2557). “ผลของการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ จังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์”. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.